

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
УКРАЇНИ**

Гуманітарно-педагогічний факультет
Кафедра управління та освітніх технологій

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до вивчення навчальної дисципліни

**«ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ АГРАРНОЇ
ОСВІТИ»**

для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти
галузі знань D «Бізнес, адміністрування та право»
спеціальності D3 «Менеджмент»
освітньо-професійної програми «Управління закладом освіти»

Розробник: Шумілова І.Ф.,
професор кафедри управління та освітніх технологій,
доктор педагогічних наук, доцент

Київ – 2026

ЗМІСТ

ЗМІСТ	2
ВСТУП	5
1. ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ.....	6
1.1. Типологія аграрних закладів освіти: орієнтир для викладача	6
1.2. Мета, компетентності та програмні результати навчання	6
1.3. Рекомендовані методи навчання	7
1.4. Структурно-логічна схема дисципліни	7
1.5. Система оцінювання.....	8
2. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ ЗА ТЕМАМИ	9
МОДУЛЬ 1. РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У ГАЛУЗІ ОСВІТИ І ПІДГОТОВКА КАДРІВ ДЛЯ АПК	9
Тема 1. Реалізація державної політики у галузі освіти і професійна підготовка кадрів для агропромислового виробництва.....	9
1. Лекційний матеріал (короткий конспект).....	9
2. Методичні вказівки до практичного заняття.....	10
3. Самостійна робота.....	11
4. Питання для самоконтролю	12
5. Рекомендовані джерела	12
Тема 2. Аграрна освіта в Україні в умовах війни.....	13
1. Лекційний матеріал (короткий конспект).....	13
2. Методичні вказівки до практичного заняття.....	14
3. Самостійна робота.....	15
4. Питання для самоконтролю	15
5. Рекомендовані джерела	16
Тема 3. Основні підходи і принципи в управлінні закладом аграрної освіти	17
1. Лекційний матеріал (короткий конспект).....	17
2. Методичні вказівки до практичного заняття.....	18
3. Самостійна робота.....	19
4. Питання для самоконтролю	19
5. Рекомендовані джерела	20

Тема 4. Нова концепція моделі системи вищої аграрної освіти	21
1. Лекційний матеріал (короткий конспект).....	21
2. Методичні вказівки до практичного заняття.....	21
3. Самостійна робота.....	23
4. Питання для самоконтролю	23
5. Рекомендовані джерела	24
МОДУЛЬ 2. СТРАТЕГІЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ У ЗАКЛАДАХ АГРАРНОЇ ОСВІТИ	25
Тема 5. Стратегічний менеджмент у закладі аграрної освіти	25
1. Лекційний матеріал (короткий конспект).....	25
2. Методичні вказівки до практичного заняття.....	26
3. Самостійна робота.....	27
4. Питання для самоконтролю	27
5. Рекомендовані джерела	28
Тема 6. Маркетингове управління закладом аграрної освіти	29
1. Лекційний матеріал (короткий конспект).....	29
2. Методичні вказівки до практичного заняття.....	29
3. Самостійна робота.....	31
4. Питання для самоконтролю	31
5. Рекомендовані джерела	32
Тема 7. Маркетингові інструменти в управлінні закладом аграрної освіти	33
1. Лекційний матеріал (короткий конспект).....	33
2. Методичні вказівки до практичного заняття.....	34
3. Самостійна робота.....	35
4. Питання для самоконтролю	35
5. Рекомендовані джерела	36
Тема 8. Логістичний менеджмент в закладі аграрної освіти: організація й оптимізація логістичних процесів у сільському господарстві та аграрному бізнесі	37
1. Лекційний матеріал (короткий конспект).....	37
2. Методичні вказівки до практичного заняття.....	37
3. Самостійна робота.....	39
4. Питання для самоконтролю	39
5. Рекомендовані джерела	40

3. ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ЕКЗАМЕНУ	41
Модуль 1	41
Модуль 2	41
4. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ.....	43
Основні джерела	43
Додаткові джерела	43

ВСТУП

Методичні вказівки розроблено відповідно до робочої програми навчальної дисципліни «Організація діяльності закладів аграрної освіти», яка є обов'язковою складовою освітньо-професійної та освітньо-наукової програм «Управління закладом освіти» спеціальності D3 «Менеджмент» гуманітарно-педагогічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України.

Дисципліна вивчається на 1 курсі магістратури (2 семестр). Загальний обсяг – 90 годин (3 кредити ECTS): 15 год. лекцій, 15 год. практичних занять, 60 год. самостійної роботи (денна форма); для заочної форми – 6+8+76 год. відповідно. Підсумковий контроль – екзамен.

Концептуальною особливістю дисципліни є її аграрний контекст: усі теми розглядаються крізь призму специфіки двох типів закладів освіти аграрного профілю:

- заклади фахової передвищої освіти (фахові коледжі аграрного спрямування) та заклади професійної (професійно-технічної) освіти (профтехучилища, центри професійно-технічної освіти аграрного профілю);
- заклади вищої освіти аграрного профілю (університети, академії, інститути, що готують фахівців для агропромислового комплексу – АПК).

Така двоконтурна система охоплення дає майбутнім менеджерам освіти цілісне розуміння вертикальної структури аграрної освіти України, а також практичні інструменти управління закладами різних рівнів. Прикладна орієнтованість методичних вказівок виявляється у наявності конкретних прикладів із практики аграрних закладів освіти України, кейсів для аналізу, практичних завдань і орієнтовних питань до екзамену.

Структура методичних вказівок відповідає двом змістовим модулям:

- Модуль 1. Реалізація державної політики у галузі освіти і професійна підготовка кадрів для агропромислового виробництва (теми 1–4);
- Модуль 2. Стратегічний менеджмент у закладах аграрної освіти (теми 5–8).

Кожна тема включає: розгорнутий лекційний конспект; приклади з практики аграрних закладів освіти; кейс для аналізу з практичними завданнями; завдання для самостійної роботи; питання для самоконтролю; список рекомендованих джерел.

1. ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

1.1. Типологія аграрних закладів освіти: орієнтир для викладача

Дисципліна «Організація діяльності аграрних закладів освіти» охоплює три рівні освітньої системи аграрного профілю, між якими існує вертикальна наступність підготовки кадрів для АПК:

Рівень	Тип закладу	Приклади в Україні
Профтех-освіта	Профтехучилища, ЦПО аграрного профілю	ДНЗ «Охтирський центр ПТО», Глухівське ВПТУ № 7, ПТУ № 38 (Харківська обл.)
Фахова передвища освіта	Фахові коледжі аграрного спрямування	Вінницький технічний коледж ВНАУ, Ніжинський агротехнічний коледж НУБіП, Мелітопольський коледж ТДАТУ
Вища освіта	Аграрні університети, академії, інститути	НУБіП України, Харківський НАУ ім. В. В. Докучаєва, Дніпровський ДАУ, Подільський ДАТУ, Уманський НУС

Важливо, що кожен тип закладу має специфічні управлінські виклики: заклади ПТО зосереджені на практичній підготовці до конкретних агрофахів (тракторист-машиніст, оператор комп'ютерного набору тощо), фахові коледжі поєднують прикладну й теоретичну підготовку молодших бакалаврів, а аграрні ЗВО формують фахівців-дослідників та управлінців АПК.

1.2. Мета, компетентності та програмні результати навчання

Метою дисципліни є формування системи знань, умінь і навичок щодо розвитку управлінських здібностей в управлінні аграрним закладом освіти. У результаті навчання здобувачі здобувають інтегральну компетентність (розв'язання складних задач менеджменту в умовах невизначеності), загальні компетентності (ЗК 2, 4, 5, 6) та спеціальні компетентності (СК 2, 4, 9, 10, 11). Програмні результати навчання охоплюють: ПРН 2, 3, 4 (ідентифікація проблем організації); ПРН 6, 11 (прийняття управлінських рішень); ПРН 10, 12 (лідерство); ПРН 13, 14 (стратегічне та оперативне планування).

1.3. Рекомендовані методи навчання

Специфіка дисципліни передбачає використання активних методів із сильним практичним і польовим компонентом:

- метод проблемного навчання – постановка управлінських дилем, притаманних аграрним закладам (сезонність, залежність від ринку продовольства, співпраця з агробізнесом);
- кейс-метод – аналіз реальних ситуацій із практики аграрних ЗВО і ФПО України та світу;
- проєктне навчання – розроблення стратегічних і маркетингових планів для реальних або змодельованих закладів аграрної освіти;
- метод перевернутого класу – здобувачі опрацьовують теоретичні матеріали на eLearn до заняття, а аудиторний час присвячують дискусіям і вирішенню прикладних задач;
- навчання через дослідження – збір і аналіз даних про конкретний аграрний заклад освіти з відкритих джерел (сайт, річні звіти, QS-рейтинги);
- дискусії та дебати – обговорення суперечливих питань реформування аграрної освіти, дуальної освіти, академічного капіталізму;
- командна робота і мозковий штурм – генерація управлінських рішень для змодельованих аграрних закладів;
- гейміфіковане навчання – рольові ігри «Ректор аграрного університету», «Директор агроколеджу».

1.4. Структурно-логічна схема дисципліни

Модуль	Теми	Лекції/практ., год.	Сам. робота, год.
Модуль 1. Державна політика та підготовка кадрів для АПК	Теми 1–4	8 / 8	30
Модуль 2. Стратегічний менеджмент у закладах аграрної	Теми 5–8	7 / 7	30

освіти			
--------	--	--	--

1.5. Система оцінювання

Оцінювання здійснюється за 100-бальною шкалою. Підсумкова оцінка за курс: $(M1+M2)/2 \times 0,7$ (до 70 балів) + екзамен (до 30 балів). Кожен модуль включає: практичні роботи (по 8 балів кожна), самостійні роботи (по 9–10 балів кожна) та модульну контрольну роботу (30 балів). Застосовуються усне й письмове опитування, тестування та самооцінювання.

2. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ ЗА ТЕМАМИ

МОДУЛЬ 1. РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У ГАЛУЗІ ОСВІТИ І ПІДГОТОВКА КАДРІВ ДЛЯ АПК

Тема 1. Реалізація державної політики у галузі освіти і професійна підготовка кадрів для агропромислового виробництва

Кількість годин: лекції – 2 год., практичні – 2 год., самостійна робота – 8 год.

1. Лекційний матеріал (короткий конспект)

Державна освітня політика у сфері підготовки кадрів для агропромислового комплексу (АПК) реалізується через систему нормативно-правових актів, стратегічних програм та інституційних механізмів. Ключовими законодавчими актами є Закон України «Про освіту» (2017), Закон «Про вищу освіту» (2014), Закон «Про фахову передвищу освіту» (2019), Закон «Про професійну (професійно-технічну) освіту» (1998 зі змінами), а також галузеві стратегічні документи – Стратегія розвитку вищої освіти України на 2022–2032 роки та Стратегія розвитку аграрного сектору на 2020–2030 роки.

Система підготовки кадрів для АПК охоплює три освітні рівні. Перший – заклади П(ПТ)О аграрного профілю – готують кваліфікованих робітників (трактористи-машиністи, оператори сільськогосподарського обладнання, агрономи початкового рівня) за інтегрованими освітньо-кваліфікаційними програмами строком 1,5–3 роки. Другий – фахові коледжі – надають рівень «молодший бакалавр» за спеціальностями аграрного спрямування (Агрономія, Тваринництво, Харчові технології, Механізація сільського господарства тощо) зі строком навчання 2,5–3 роки. Третій – аграрні університети та академії – здійснюють підготовку бакалаврів, магістрів і докторів філософії.

Пріоритетними напрямками державної політики у сфері аграрної освіти є: дуальна освіта (поєднання навчання в закладі з практикою на аграрному підприємстві), цифровізація освітнього процесу (використання агротехнологічних симуляторів, GIS-систем, платформ точного землеробства), підприємницька освіта (формування підприємницьких компетентностей майбутніх аграріїв) та міжнародна інтеграція (участь у програмах Erasmus+, співпраця з ФАО, USAID у розвитку аграрної освіти). Важливим інструментом реалізації державної політики є Державний стандарт

базової вищої освіти, стандарти ПТО та освітні стандарти фахової передвищої освіти, що визначають перелік і зміст компетентностей для кожного аграрного фаху.

Ключові поняття: державна освітня політика, АПК, дуальна освіта, П(ПТ)О аграрного профілю, фаховий коледж, стандарт освіти.

2. Методичні вказівки до практичного заняття

Рекомендовані методи: проблемна лекція-дискусія, робота з нормативними документами, аналіз кейсів.

Заняття формує вміння аналізувати нормативно-правову базу підготовки кадрів для АПК та розробляти пропозиції щодо вдосконалення освітніх програм у конкретному аграрному закладі.

Приклади з практики:

Приклад (ЗВО): НУБіП України реалізує понад 120 освітніх програм для АПК, з яких 18 мають подвійні дипломи з університетами ЄС. З 2021 р. університет впровадив програму дуальної освіти для студентів спеціальності «Агрономія» у партнерстві з агрохолдингами «Kernel» та «МНР».

Приклад (фаховий коледж): Ніжинський агротехнічний коледж НУБіП реалізує освітні програми рівня «молодший бакалавр» за спеціальностями 201 «Агрономія» та 208 «Агроінженерія» тривалістю 2 р. 10 міс. Коледж є базою для виробничої практики студентів університету.

Приклад (ПТО): Глухівське ВПТУ № 7 (Сумська обл.) готує кваліфікованих робітників за 12 аграрними професіями. У 2023 р. заклад підписав угоду про дуальне навчання з 5 фермерськими господарствами Глухівського району.

Кейс для аналізу: «Вакуум кадрів для аграрного ринку праці Полтавщини»

Полтавська ОДА зафіксувала дефіцит 1 400 кваліфікованих аграріїв у регіоні. Місцеві фермерські господарства скаржаться, що випускники аграрних закладів не мають практичних навичок роботи із сучасною технікою (GPS-курсказівниками, дронами-обприскувачами). Два ПТУ аграрного профілю в регіоні не

оновлювали матеріально-технічну базу з 2015 р. Місцевий агротехнічний коледж набирає по 25–30 осіб на курс, тоді як підприємства готові прийняти на практику вдвічі більше.

Завдання до кейсу:

1. Визначте, які прогалини у реалізації державної освітньої політики спричинили описану ситуацію.
2. Розробіть пропозиції щодо узгодження освітніх програм аграрних ЗПО та фахових коледжів із потребами регіонального ринку праці АПК.
3. Запропонуйте механізм державно-приватного партнерства для вирішення проблеми кадрового дефіциту.

Практичні завдання:

1. Складіть порівняльну таблицю законодавчого регулювання трьох типів аграрних закладів освіти (ПТО, фаховий коледж, ЗВО) за критеріями: ліцензування, стандарти, фінансування, органи управління.
2. Проведіть аналіз освітніх програм одного аграрного ЗВО та одного фахового коледжу і визначте, наскільки вони відповідають актуальним потребам АПК (за звітами Держстату про ринок праці).
3. Розробіть короткий проєкт регіональної програми підготовки кадрів для АПК (структура: мета, цільова аудиторія, заходи, очікувані результати, джерела фінансування).

3. Самостійна робота

Здобувачі самостійно опрацьовують нормативно-правову базу підготовки кадрів для АПК та готують аналітичне есе (3–4 сторінки) на тему: «Державна освітня політика і потреби аграрного ринку праці: аналіз відповідності».

- Охарактеризуйте ключові положення Стратегії розвитку аграрного сектору та їхній зв'язок з освітньою політикою.
- Визначте три пріоритетних напрями вдосконалення державної системи підготовки кадрів для АПК.
- Наведіть конкретний приклад успішної реалізації державної аграрної освітньої програми в Україні або за кордоном.

4. Питання для самоконтролю

1. Назвіть основні нормативно-правові акти, що регулюють підготовку кадрів для АПК в Україні.
2. Охарактеризуйте три рівні підготовки кадрів для агропромислового комплексу.
3. Що таке дуальна освіта і як вона реалізується в аграрних закладах України?
4. Які пріоритети державної освітньої політики у сфері аграрної освіти на 2022–2032 роки?
5. Як взаємодіють аграрні заклади освіти різних рівнів у системі неперервної підготовки фахівців для АПК?
6. Яким чином стандарти освіти впливають на організацію навчального процесу в аграрних закладах?

5. Рекомендовані джерела

Управління закладом освіти / С. Г. Немченко, В. В. Крижко та ін. 2-е вид. Бердянськ: БДПУ, 2022. 506 с.

Управління освітньою діяльністю / Базелюк В. Г., Гречаник Н. І., Кубіцький С. О., Шумілова І. Ф. Ч. 1–2. К.: Міленіум, 2023. 638 с.

Шумілова І. Ф. Стратегійний менеджмент та організаційне управління в аграрних закладах освіти. Публічне управління і політика. 2025. № 2(6). DOI: 10.70651/3041-2498/2025.2.05

Тема 2. Аграрна освіта в Україні в умовах війни

Кількість годин: лекції – 2 год., практичні – 2 год., самостійна робота – 8 год.

1. Лекційний матеріал (короткий конспект)

Повномасштабне вторгнення росії 24 лютого 2022 р. спричинило безпрецедентні виклики для системи аграрної освіти України. Серед ключових проблем – евакуація закладів із прифронтових і окупованих регіонів (Херсонська, Запорізька, Харківська, Донецька, Луганська обл.), руйнування або пошкодження освітньої інфраструктури, призов викладачів та студентів до Збройних Сил, вимушена трансформація освітнього процесу в дистанційний або змішаний формат.

Аграрна освіта набула особливого стратегічного значення в умовах війни, оскільки агропромисловий комплекс залишається критично важливим для продовольчої безпеки України та забезпечення валютних надходжень від експорту. Це зумовило появу нових освітніх потреб: підготовка фахівців із розмінування сільськогосподарських угідь, відновлення зрошувальних систем, застосування агродронів і прецизійних технологій землеробства в умовах обмежених ресурсів.

На антикризові рішення аграрних закладів освіти значний вплив мала міжнародна підтримка: програми ЄС (ERASMUS+, EU4Skills), технічна допомога USAID, FAO, GIZ, які фінансували переоснащення лабораторій, онлайн-платформи дистанційного навчання, стипендіальні програми для студентів і викладачів. Разом з тим заклади ПТО і фахові коледжі аграрного профілю отримали значно менше міжнародної підтримки, ніж ЗВО, що поглибило нерівність між рівнями аграрної освіти.

Управлінські рішення керівників аграрних закладів в умовах воєнного стану охоплювали: швидкий перехід на асинхронне дистанційне навчання (Moodle, Google Classroom, Zoom), збереження академічної мобільності студентів (переведення до інших закладів, міжнародне навчання), оптимізацію кадрового складу (зберігаючи чи збільшуючи навантаження на тих, хто залишився), організацію волонтерської та гуманітарної діяльності колективів закладів. Виклики антикризового управління в аграрній освіті стали матеріалом для формування нових управлінських компетентностей майбутніх керівників.

Ключові поняття: воєнний стан, дистанційне навчання, антикризовий менеджмент, продовольча безпека, евакуація закладу, міжнародна підтримка.

2. Методичні вказівки до практичного заняття

Рекомендовані методи: аналіз реальних кейсів воєнного часу, дискусія, метод перевернутого класу.

Заняття спрямоване на формування навичок кризового управління аграрним закладом освіти та розроблення антикризових управлінських рішень в умовах надзвичайних ситуацій.

Приклади з практики:

Приклад (ЗВО): Херсонський державний аграрно-економічний університет після окупації міста переніс діяльність до Кривого Рогу. Попри повне знищення кампусу, заклад зберіг контингент студентів і продовжив навчання у змішаному форматі, залучивши гранти від Welthungerhilfe для відновлення матеріально-технічної бази.

Приклад (фаховий коледж): Мелітопольський коледж ТДАТУ після окупації міста перемістив свою діяльність до Запоріжжя та уклав угоди про спільне використання матеріально-технічної бази з Запорізьким аграрним університетом. 70% студентів продовжили навчання онлайн.

Приклад (ПТО): Ізюмське ВПТУ аграрного профілю (Харківська обл.) було знищено внаслідок бойових дій. Після деокупації міста (вересень 2022 р.) заклад розпочав відновлення за кошти Харківської ОДА та допомогою польських партнерів.

Кейс для аналізу: «Антикризове управління Дніпровського ДАУ в умовах масованих ракетних ударів»

Упродовж 2022–2023 н.р. Дніпровський державний аграрно-економічний університет зіштовхнувся з систематичними відключеннями електроенергії (від 6 до 12 год. на добу), евакуацією 18% студентів до Польщі, Німеччини та Чехії, а також відтоком 12% викладачів (3 – загинули, 5 – у ЗСУ). Ректорат ухвалив рішення про перехід на асинхронне навчання з використанням записаних лекцій і завдань на платформі Moodle. Частина лабораторних занять була замінена відеосимуляторами аграрних процесів.

Завдання до кейсу:

1. Оцініть управлінські рішення ректорату щодо організації навчального процесу в умовах описаних обмежень. Які альтернативи могли бути розглянуті?
2. Розробіть «антикризовий чек-лист» для керівника аграрного ЗВО на випадок тривалих відключень електроенергії або часткової евакуації колективу.
3. Визначте, які нові освітні можливості (цифровізація, міжнародна академічна мобільність) відкрила кризова ситуація для цього закладу.

Практичні завдання:

1. У парах розробіть «Антикризовий план аграрного закладу освіти» для одного з двох типів: а) фаховий коледж у прифронтовій зоні; б) аграрний університет у великому місті з систематичними ракетними ударами.
2. Підготуйте порівняльний аналіз: як відреагували на виклики війни аграрні заклади різних рівнів (ПТО, коледж, університет)? Чим відрізнялися їхні ресурси та управлінські можливості?
3. Дослідіть одну міжнародну програму підтримки аграрної освіти України в умовах війни (USAID, FAO, GIZ, ERASMUS+) та представте стисле резюме: обсяг підтримки, охоплені заклади, результати.

3. Самостійна робота

Здобувачі готують аналітичну роботу (3 сторінки): «Адаптація аграрної освіти до умов воєнного часу: виклики, управлінські рішення, перспективи».

- Опишіть три ключові виклики, що постали перед аграрними закладами освіти України в умовах повномасштабної війни.
- Проаналізуйте роль аграрної освіти у забезпеченні продовольчої безпеки під час війни.
- Визначте пріоритети відновлення аграрних закладів освіти у повоєнний період.

4. Питання для самоконтролю

1. Які основні виклики постали перед аграрними закладами освіти у зв'язку з повномасштабним вторгненням?
2. Як організовувалося дистанційне навчання в аграрних закладах різних типів під час війни?

3. Яку роль відіграє аграрна освіта у забезпеченні продовольчої безпеки держави в умовах бойових дій?
4. Які міжнародні організації підтримали аграрну освіту України та в яких форматах?
5. Які управлінські компетентності є найважливішими для керівника аграрного закладу в умовах кризи?
6. Що таке антикризовий менеджмент і яких специфічних рис він набуває в освітній сфері?

5. Рекомендовані джерела

Шумілова І. Ф. Стратегійний менеджмент та організаційне управління в аграрних закладах освіти. Публічне управління і політика. 2025. № 2(6). DOI: 10.70651/3041-2498/2025.2.05

Організація освітнього процесу в школах України в умовах карантину : аналіт. записка / Гриневич Л. та ін. Київ: КУ ім. Б. Грінченка, 2020. 76 с.

Управління освітньою діяльністю / Базелюк В. Г., Гречаник Н. І., Кубіцький С. О., Шумілова І. Ф. Ч. 1–2. К.: Міленіум, 2023. 638 с.

Тема 3. Основні підходи і принципи в управлінні закладом аграрної освіти

Кількість годин: лекції – 2 год., практичні – 2 год., самостійна робота – 8 год.

1. Лекційний матеріал (короткий конспект)

Управління закладом аграрної освіти реалізується на основі загальних принципів і підходів менеджменту, адаптованих до специфіки аграрної галузі. Традиційні (класичні) підходи – функціональний, процесний, системний – залишаються базовою методологією, що забезпечує структурованість і прогнозованість управлінської діяльності. Стратегічний підхід орієнтує керівника на довгострокові цілі й конкурентне позиціонування закладу. Інноваційний підхід передбачає впровадження нових технологій, організаційних рішень і педагогічних моделей.

Принципи ефективного управління аграрним закладом освіти: принцип демократизму (залучення всіх стейкхолдерів – колективу, студентів, роботодавців – до прийняття рішень); принцип науковості (рішення ґрунтуються на дослідженнях і даних, а не лише на інтуїції); принцип безперервності (управлінські процеси не припиняються в умовах змін); принцип адаптивності (гнучке реагування на зміни в зовнішньому середовищі – ринку аграрної праці, законодавстві, агротехнологіях); принцип прозорості (відкрита комунікація з усіма зацікавленими сторонами); принцип партнерства (формування мережі партнерів з агробізнесу, науки та місцевої влади).

Специфіка управління аграрними закладами освіти порівняно з іншими освітніми установами визначається кількома факторами. По-перше, сезонністю аграрного виробництва, яка впливає на розклад практичних занять, доступність виробничих баз та мотивацію здобувачів (частина студентів є дітьми фермерів і залучається до господарських робіт у піковий сезон). По-друге, наявністю навчально-дослідних господарств (НДГ), що є унікальною характеристикою аграрних ЗВО й вимагають від керівника компетентностей агровиробничого менеджменту. По-третє, тісним взаємозв'язком між якістю освіти та конкурентоспроможністю аграрного сектору, що підвищує відповідальність управлінських рішень.

Ключові поняття: підходи до управління, принципи управління, аграрна специфіка, навчально-дослідне господарство, стейкхолдери, адаптивне управління.

2. Методичні вказівки до практичного заняття

Рекомендовані методи: системний аналіз, кейс-метод, командна робота, мозковий штурм.

Заняття спрямоване на порівняльний аналіз управлінських підходів і формування вміння адаптувати управлінські принципи до специфіки аграрного закладу (ПТО, коледж або ЗВО).

Приклади з практики:

Приклад (принцип партнерства): Уманський національний університет садівництва уклав угоди про стратегічне партнерство з 47 підприємствами садівничої та переробної галузі. Щорічно до 70% випускників спеціальності «Агрономія» працевлаштовуються на підприємствах-партнерах ще до закінчення університету.

Приклад (управління НДГ): НУБіП України має власне навчально-дослідне господарство «Великоснітинське» (6 500 га орних земель). Управління НДГ поєднує освітні (виробнича практика 2 000+ студентів щороку) та комерційні (виробництво та реалізація сільськогосподарської продукції) функції — класичний приклад адаптивного підходу.

Приклад (принцип адаптивності в ПТО): Центр ПТО аграрного профілю (Вінницька обл.) щороку переглядає перелік навчальних модулів відповідно до запитів місцевих агропідприємств. У 2023 р. заклад ввів новий модуль «Оператор агродрону» після отримання запиту від 12 фермерських господарств регіону.

Кейс для аналізу: «Конфлікт підходів до управління Подільським ДАТУ»

Новопризначений ректор Подільського державного аграрно-технічного університету намагається запровадити проєктне управління і систему KPI для кафедр, тоді як більшість завідувачів кафедр дотримуються функціонального підходу («кафедра сама знає, що і як викладати»). Рада трудового колективу вимагає дотримання принципу демократизму й відмови від «корпоративізації університету». Агрохолдинги-партнери,

навпаки, підтримують ректора і пов'язують подальше фінансування практик від запровадження KPI.

Завдання до кейсу:

1. Визначте, які управлінські підходи відстоюють різні сторони конфлікту і які їхні аргументи.
2. Запропонуйте управлінське рішення, що поєднає принципи демократизму й ефективності, не відмовляючись від жодного з них.
3. Розробіть алгоритм залучення всіх зацікавлених сторін (викладачів, студентів, роботодавців) до обговорення нової системи управління.

Практичні завдання:

1. Складіть матрицю відповідності «Управлінський підхід – тип аграрного закладу освіти» (3 типи × 5 підходів) з обґрунтуванням доцільності кожної комбінації.
2. Проведіть рольову гру: «Засідання вченої ради аграрного університету щодо нової системи управління» (розподіл ролей: ректор, декани, представник профспілки, представник студентського самоврядування, партнер з агробізнесу).
3. Визначте 5 специфічних принципів управління аграрним закладом освіти, що відрізняють його від управління закладом неаграрного профілю, та обґрунтуйте кожен.

3. Самостійна робота

Здобувачі готують аналітичний огляд (3 сторінки): «Специфіка управління аграрним закладом освіти порівняно із закладом неаграрного профілю».

- Порівняйте традиційний і стратегічний підходи до управління аграрним закладом освіти.
- Проаналізуйте, як принцип адаптивності реалізується в управлінні конкретним аграрним закладом.
- Оцініть вплив наявності навчально-дослідного господарства на систему управління аграрним ЗВО.

4. Питання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте основні підходи до управління закладами освіти аграрного профілю.

2. Назвіть і поясніть принципи ефективного управління аграрним закладом освіти.
3. У чому полягає специфіка управління аграрним закладом порівняно з іншими освітніми установами?
4. Яким чином сезонність аграрного виробництва впливає на організацію навчального процесу?
5. Що таке навчально-дослідне господарство і яку роль воно відіграє в системі управління аграрним ЗВО?
6. Як реалізується принцип партнерства в управлінні аграрними закладами освіти?

5. Рекомендовані джерела

Шумілова І. Ф. Стратегійний менеджмент та організаційне управління в аграрних закладах освіти. Публічне управління і політика. 2025. № 2(6). DOI: 10.70651/3041-2498/2025.2.05

Shumilova I., Kubitskiy S., Bazeliuk V. та ін. The system of forming the emotional and ethical competence of the future education manager. AD ALTA. 2023. Vol. 13, Iss. 2. P. 82–89.

Управління закладом освіти / С. Г. Немченко та ін. 2-е вид. Бердянськ: БДПУ, 2022. 506 с.

Тема 4. Нова концепція моделі системи вищої аграрної освіти

Кількість годин: лекції – 2 год., практичні – 2 год., самостійна робота – 6 год.

1. Лекційний матеріал (короткий конспект)

Нова концепція системи вищої аграрної освіти в Україні формується під впливом кількох ключових тенденцій: євроінтеграційних процесів (реалізація Болонських принципів, наближення до Зони європейської вищої освіти), цифрової трансформації агровиробництва (Агро 4.0, точне землеробство, Big Data в агросфері), воєнного досвіду (нові вимоги до фахівців АПК у кризових умовах) та глобальних викликів продовольчої безпеки і сталого розвитку (Цілі сталого розвитку ООН, Зелений курс ЄС).

Ключові елементи нової моделі вищої аграрної освіти: інтеграція STEM-підходів (Science, Technology, Engineering, Mathematics) в освітні програми аграрних ЗВО; розвиток підприємницьких компетентностей (agri-entrepreneurship) на всіх рівнях підготовки; широке впровадження дуальної освіти як системної моделі поєднання теорії та виробничої практики; цифровізація освітнього процесу (використання агро-симуляторів, VR-технологій для відпрацювання практичних навичок, GIS і GPS у навчальних програмах); міждисциплінарність (поєднання агрономічних, економічних, управлінських та IT-дисциплін в одній освітній програмі).

Стратегічні цілі реформування вищої аграрної освіти в Україні передбачають: підвищення конкурентоспроможності аграрних ЗВО на міжнародному ринку освітніх послуг (входження до міжнародних рейтингів, розширення програм подвійних дипломів); розроблення нових освітніх стандартів, що враховують потреби Агро 4.0; розвиток мережі агро-коледжів як самостійного освітнього рівня з чіткою наступністю до університетських програм; формування інноваційних екосистем «університет – агробізнес – влада – громада» для забезпечення трансферу знань і технологій.

Ключові поняття: нова концепція аграрної освіти, Агро 4.0, STEM, дуальна освіта, цифровізація, підприємницькі компетентності, інноваційна екосистема.

2. Методичні вказівки до практичного заняття

Рекомендовані методи: проблемна лекція, аналіз освітніх документів, дискусія, командне проєктування.

Заняття орієнтоване на аналіз нової концепції моделі аграрної освіти та розроблення пропозицій щодо її реалізації в конкретному закладі.

Приклади з практики:

Приклад (STEM і цифровізація): Харківський НАУ ім. В. В. Докучаєва з 2022 р. реалізує освітню програму «Цифрове сільське господарство», в якій 40% дисциплін пов'язані з ІТ-технологіями в агросфері: від програмування агродронів до аналізу супутникових знімків полів.

Приклад (agri-entrepreneurship): Львівський НАУ запровадив обов'язковий курс «Аграрне підприємництво» для всіх студентів 3-го курсу бакалаврату. Крайні бізнес-плани студентів щорічно беруть участь у Всеукраїнському конкурсі агростартапів.

Приклад (дуальна освіта у фаховому коледжі): Вінницький технічний коледж ВНАУ з 2021 р. реалізує програму дуальної освіти за спеціальністю «Агрономія» у партнерстві з агрохолдингом «Астарта». Студенти чергують тижні навчання в коледжі з тижнями практики на підприємстві.

Кейс для аналізу: «Реформа освітньої програми Дніпровського ДАУ під нові вимоги ринку»

Дніпровський державний аграрно-економічний університет отримав від регіональних агрохолдингів запити на підготовку фахівців із «розумного землеробства» – спеціалістів, які поєднують агрономічні знання з умінням працювати з платформами точного землеробства, аналізувати дані дистанційного зондування та управляти автономними сільгоспмашинами. Наявна освітня програма «Агрономія» не передбачає жодного ІТ-курсу, а матеріально-технічна база не має обладнання для відпрацювання таких навичок.

Завдання до кейсу:

1. Розробіть пропозиції щодо модернізації освітньої програми «Агрономія» відповідно до принципів нової концепції аграрної освіти (STEM, цифровізація, дуальна освіта).
2. Визначте, які стейкхолдери мають бути залучені до розроблення нової освітньої програми і яку роль відіграватиме кожен з них.

3. Складіть орієнтовний план матеріально-технічного забезпечення для реалізації оновленої програми з урахуванням можливих джерел фінансування.

Практичні завдання:

1. Проаналізуйте освітні програми двох аграрних ЗВО (на вибір) та визначте, наскільки вони відповідають принципам нової концепції аграрної освіти.
2. У групах розробіть концепцію «Аграрний ЗВО 2030»: місія, ключові цінності, стратегічні пріоритети, освітні інновації.
3. Складіть порівняльну таблицю: «Стара і нова моделі вищої аграрної освіти» за критеріями: зміст, форми навчання, зв'язок з практикою, партнерства, цифровізація.

3. Самостійна робота

Здобувачі готують аналітичне есе (2–3 сторінки): «Нова модель вищої аграрної освіти: аналіз концепції та пропозиції щодо реалізації».

- Охарактеризуйте ключові елементи нової моделі вищої аграрної освіти.
- Визначте бар'єри на шляху реалізації нової концепції в конкретному аграрному ЗВО.
- Запропонуйте два-три управлінських рішення, що сприяли б прискоренню модернізації аграрної освіти.

4. Питання для самоконтролю

1. Назвіть ключові тенденції, що формують нову концепцію вищої аграрної освіти.
2. Що таке Агро 4.0 і як цей концепт впливає на зміст освітніх програм аграрних ЗВО?
3. Яку роль відіграють STEM-підходи у підготовці сучасного аграрного фахівця?
4. У чому полягає сутність підприємницьких компетентностей (agri-entrepreneurship) і чому вони важливі?
5. Як концепція дуальної освіти реалізується у фахових коледжах аграрного профілю?

6. Що таке інноваційна екосистема «університет – агробізнес – влада – громада»?

5. Рекомендовані джерела

Шумілова І. Ф. Місія сучасних університетів як суб'єктів економіки знань. Гуманітарні студії. 2023. Т. 14, № 3. С. 172–181. DOI: 10.31548/hspedagog14(3).2023.172-181

Шумілова І. Ф. Пріоритетні засади формування інноваційно-підприємницької компетентності майбутніх менеджерів освіти. Гуманітарні студії. 2023. Т. 14, № 4. С. 148–158.

Россоха В. В. Інноваційно-технологічне забезпечення розвитку сільського господарства : монографія. Київ: НЦ «Інститут аграрної економіки», 2023. 172 с.

Костюк Р. В., Романов Р. О., Зінченко Г. К. Впровадження інноваційних технологій як шлях розвитку аграрного сектору України. DOI: 10.5281/zenodo.11621923

МОДУЛЬ 2. СТРАТЕГІЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ У ЗАКЛАДАХ АГРАРНОЇ ОСВІТИ

Тема 5. Стратегічний менеджмент у закладі аграрної освіти

Кількість годин: лекції – 2 год., практичні – 2 год., самостійна робота – 7 год.

1. Лекційний матеріал (короткий конспект)

Стратегічний менеджмент у закладі аграрної освіти – це системна управлінська діяльність, спрямована на формування та реалізацію довгострокових цілей розвитку закладу в умовах динамічного зовнішнього середовища. Основні етапи стратегічного управління: стратегічний аналіз (дослідження зовнішнього і внутрішнього середовища); формулювання місії, бачення та стратегічних цілей; розроблення стратегії розвитку; її реалізація через оперативні плани та проєкти; моніторинг і коригування стратегії.

Інструменти стратегічного аналізу аграрного закладу освіти: SWOT-аналіз (Strengths – сильні сторони, Weaknesses – слабкі сторони, Opportunities – можливості, Threats – загрози) дає системне уявлення про конкурентну позицію закладу; PEST-аналіз (Political, Economic, Social, Technological) виявляє вплив зовнішніх чинників – змін законодавства, ринку аграрної праці, технологічних інновацій; аналіз стейкхолдерів (картографування зацікавлених сторін) дозволяє керівнику формувати ефективну мережу партнерств; BSC (Balanced Scorecard – збалансована система показників) забезпечує перетворення стратегічних цілей на вимірювані показники ефективності.

Стратегія розвитку аграрного закладу освіти формується на основі розуміння конкурентного позиціонування закладу на ринку освітніх послуг. Для ЗВО аграрного профілю актуальними є стратегії: диференціації (унікальна спеціалізація – наприклад, «університет виноградарства та виноробства»), фокусування (орієнтація на вузький ринковий сегмент – підготовка фахівців для органічного землеробства), інтеграції (злиття з агробізнесом через спільні лабораторії, дослідні центри, технопарки). Для закладів ПТО і фахових коледжів стратегії орієнтуються переважно на регіональний ринок праці та тісне партнерство з місцевими агропідприємствами.

Ключові поняття: стратегічний менеджмент, SWOT-аналіз, PEST-аналіз, BSC, місія і бачення, стратегія диференціації, стратегічний план.

2. Методичні вказівки до практичного заняття

Рекомендовані методи: стратегічний аналіз, метод BSC, командна робота, кейс-метод.

Заняття формує практичні навички розроблення стратегічного плану аграрного закладу освіти та проведення стратегічного аналізу реальних закладів.

Приклади з практики:

Приклад (SWOT для ЗВО): НУБіП України у своєму стратегічному плані на 2022–2030 рр. визначив ключові сильні сторони: унікальну навчальну базу (НДГ «Великоснітинське», 12 науково-дослідних інститутів), широку мережу міжнародних партнерств (120+ угод), та основну загрозу – відтік здобувачів за кордон і демографічний спад.

Приклад (стратегія фокусування в коледжі): Ніжинський агротехнічний коледж НУБіП обрав стратегію фокусування на підготовці фахівців для органічного землеробства – перспективного сегменту ринку. Заклад став першим в Україні коледжем із сертифікованою освітньою програмою з органічного рослинництва.

Приклад (BSC у ПТО): ДНЗ «Охтирський центр ПТО» запровадив спрощений варіант збалансованої системи показників з 12 KPI за 4 перспективами: «Клієнти» (відсоток працевлаштованих випускників), «Фінанси» (рівень позабюджетних надходжень), «Процеси» (кількість оновлених освітніх програм), «Навчання» (рівень кваліфікації педагогів).

Кейс для аналізу: «Стратегічне планування фахового коледжу в умовах конкуренції»

Кам'янець-Подільський фаховий коледж аграрного профілю стикнувся із зниженням набору на 35% упродовж 2020–2023 рр. через конкуренцію з боку Подільського ДАТУ (відкрив коледжеві програми), відтік абітурієнтів до Польщі та демографічний спад у сільських районах. Директор ухвалила рішення розробити нову стратегію розвитку до 2027 р., але не знає, з чого почати і кого залучити.

Завдання до кейсу:

1. Проведіть SWOT-аналіз цього закладу на основі описаної ситуації та наявних даних.
2. Визначте можливі стратегічні альтернативи для коледжу та обґрунтуйте одну оптимальну стратегію.
3. Розробіть структуру стратегічного плану розвитку коледжу на 2024–2027 рр. (розділи, цілі, ключові заходи, виконавці, ресурси, KPI).

Практичні завдання:

1. Оберіть реальний аграрний заклад освіти (ЗВО або фаховий коледж) і проведіть його повний SWOT-аналіз на основі відкритих джерел (сайт закладу, річні звіти, ЗМІ).
2. Розробіть збалансовану систему показників (BSC) для умовного аграрного ЗВО: 4 перспективи, 3–4 KPI для кожної.
3. У командах сформулюйте місію, бачення та 5 стратегічних цілей для аграрного фахового коледжу, що прагне збільшити набір на 20% протягом 3 років.

3. Самостійна робота

Здобувачі готують індивідуальну аналітичну роботу (3 сторінки): «Стратегічний аналіз аграрного закладу освіти (на конкретному прикладі)».

- Проведіть SWOT-аналіз обраного вами аграрного закладу освіти.
- Сформулюйте стратегічні цілі закладу на 3–5 років на основі результатів аналізу.
- Запропонуйте два-три ключових стратегічних заходи та визначте показники їх результативності.

4. Питання для самоконтролю

1. Визначте сутність стратегічного менеджменту в закладі аграрної освіти.
2. Охарактеризуйте основні етапи стратегічного управління.
3. Поясніть методику проведення SWOT-аналізу аграрного закладу освіти.
4. Що таке Balanced Scorecard і як він застосовується в управлінні аграрним ЗВО?
5. Порівняйте стратегічні підходи ЗВО і фахового коледжу аграрного профілю.

6. Як залучити стейкхолдерів до процесу стратегічного планування аграрного закладу?

5. Рекомендовані джерела

Шумілова І. Ф. Стратегійний менеджмент та організаційне управління в аграрних закладах освіти. Публічне управління і політика. 2025. № 2(6). DOI: 10.70651/3041-2498/2025.2.05

Трансформація підходів в управлінні та маркетингу у постпандемічний період : монографія / Курило Л.І. та ін. К.: Інтерсервіс, 2022. 282 с.

Управління закладом освіти / С. Г. Немченко та ін. 2-е вид. Бердянськ: БДПУ, 2022. 506 с.

Тема 6. Маркетингове управління закладом аграрної освіти

Кількість годин: лекції – 2 год., практичні – 2 год., самостійна робота – 7 год.

1. Лекційний матеріал (короткий конспект)

Маркетингове управління закладом аграрної освіти – це системна діяльність керівника, спрямована на задоволення освітніх потреб цільових аудиторій та забезпечення конкурентоспроможності закладу на ринку освітніх послуг. Ринок освітніх послуг аграрного профілю має специфіку: цільова аудиторія – переважно мешканці сільської місцевості й малих міст, діти фермерів і агропрацівників; попит значно залежить від стану аграрного сектору й перспектив його розвитку; роботодавці (агрохолдинги, фермерські господарства, агробізнес-компанії) є ключовими стейкхолдерами і значно впливають на привабливість освітнього закладу.

Основні функції маркетингу в діяльності аграрного ЗВО: дослідження ринку (моніторинг потреб ринку праці АПК, аналіз конкурентного середовища); сегментація та позиціонування (визначення цільових груп абітурієнтів і формування чіткої конкурентної переваги); брендинг (формування сильного образу закладу як провідного центру аграрної освіти й науки); просування (рекламні кампанії, профорієнтаційна робота, участь у виставках і ярмарках АПК); управління відносинами з клієнтами – CRM (система підтримки контактів з абітурієнтами, випускниками, роботодавцями).

Імідж і репутація аграрного закладу освіти формуються під впливом кількох ключових факторів: рейтинги (позиції у рейтингу МОНУ, регіональні рейтинги, міжнародні показники); відсоток працевлаштування випускників (особливо актуальний для роботодавців); наявність видатних наукових досягнень і патентів у сфері аграрних технологій; якість навчально-дослідної бази та виробничих партнерств. Для закладів ПТО і фахових коледжів репутація будується насамперед на регіональних зв'язках із місцевим агробізнесом і відсотку успішного працевлаштування в межах регіону.

Ключові поняття: маркетинг освітніх послуг, сегментація, позиціонування, брендинг, CRM, репутація закладу, ринок освітніх послуг АПК.

2. Методичні вказівки до практичного заняття

Рекомендовані методи: кейс-метод, командне проектування маркетингової стратегії, аналіз реальних прикладів.

Заняття формує навички маркетингового аналізу аграрного освітнього закладу та розроблення маркетингової стратегії для конкретної цільової аудиторії.

Приклади з практики:

Приклад (брендинг ЗВО): Харківський НАУ ім. В. В. Докучаєва розробив стратегію бренду «Університет – серце аграрної науки Слобожанщини». Заклад проводить щорічний «Агрофест» – відкриту наукову виставку для школярів, що залучає 500+ потенційних абітурієнтів з регіону.

Приклад (маркетинг коледжу): Уманський коледж Уманського НУС запустив у TikTok відеопроєкт «День у коледжі» – короткі ролики про студентське та навчальне життя. За 6 місяців кількість підписників сторінки зросла до 12 000, а кількість запитів від абітурієнтів – на 40%.

Приклад (CRM у ПТО): ДНЗ «Вінницький центр ПТО» впровадив просту CRM-систему на базі Google Sheets для відстеження контактів із потенційними студентами, їхніми батьками та роботодавцями. Рівень конвертації інтересу в зарахування зріс з 32% до 51% за два роки.

Кейс для аналізу: «Падіння репутації аграрного університету через скандал у соцмережах»

Відео, опубліковане анонімним студентом НАУ умовного регіону, зі сміхом описувало застарілі тракторні симулятори 1990-х рр. і зруйнований гуртожиток зібрало 800 000 переглядів за тиждень. Абітурієнти почали масово скасовувати заяви; агрохолдинг-партнер призупинив дію угоди про дуальну освіту до «прояснення ситуації».

Завдання до кейсу:

1. Розробіть антикризовий PR-план для ректорату університету на перші 72 години після вірусного поширення відео.
2. Визначте довгострокові заходи з відновлення репутації закладу та укріплення його бренду.

3. Запропонуйте систему моніторингу репутації в соцмережах для аграрного ЗВО, яка б дозволяла виявляти подібні загрози завчасно.

Практичні завдання:

1. Проведіть аудит маркетингової присутності трьох аграрних закладів освіти (на вибір): сайт, соцмережі, рейтинги. Оцініть сильні і слабкі сторони кожного.
2. Розробіть маркетинговий профіль цільової аудиторії для фахового коледжу аграрного профілю (2–3 «персони» абітурієнтів).
3. Складіть позиціонувальну заяву (positioning statement) для аграрного університету, що прагне залучати абітурієнтів, які прагнуть до технологічного агробізнесу.

3. Самостійна робота

Здобувачі готують маркетинговий аналіз (3 сторінки) обраного аграрного закладу освіти: аудит позиціонування, цільові аудиторії, конкурентні переваги, рекомендації.

- Охарактеризуйте цільові аудиторії обраного закладу аграрної освіти.
- Визначте 3–5 конкурентних переваг закладу та оцініть їхню ринкову значущість.
- Сформулюйте рекомендації щодо вдосконалення маркетингової стратегії закладу.

4. Питання для самоконтролю

1. Які особливості має ринок освітніх послуг аграрного профілю?
2. Назвіть основні функції маркетингу в діяльності аграрного закладу освіти.
3. Що таке позиціонування і брендинг освітнього закладу? Наведіть приклад.
4. Яку роль відіграє CRM у маркетинговому управлінні аграрним ЗВО?
5. Як формується репутація аграрного закладу освіти і чому вона важлива?
6. Чим відрізняється маркетингова стратегія ЗВО від стратегії фахового коледжу аграрного профілю?

5. Рекомендовані джерела

Ковшова І. О. Маркетинговий менеджмент: теорія, методологія, практика : монографія. Київ: Вишемирський В. С., 2018. 515 с.

Трансформація підходів в управлінні та маркетингу у постпандемічний період : монографія / за ред. Храпкіної В. В. Київ: Інтерсервіс, 2022. 282 с.

Shumilova I., Prykhodkina N. та ін. The system of formation of educational environment for the professional training of future education managers. AD ALTA. 2024. Vol. 14, Iss. 2. P. 6–10.

Тема 7. Маркетингові інструменти в управлінні закладом аграрної освіти

Кількість годин: лекції – 2 год., практичні – 2 год., самостійна робота – 7 год.

1. Лекційний матеріал (короткий конспект)

Маркетингові інструменти аграрного закладу освіти формують комплекс маркетингу – систему заходів, що забезпечують ефективне просування освітніх послуг до цільових аудиторій. Класифікація маркетингових інструментів охоплює: рекламні інструменти (медіареклама, зовнішня реклама, профорієнтаційні заходи у школах і на агропідприємствах); PR-інструменти (прес-релізи, публікації у фахових ЗМІ, виступи представників закладу на аграрних форумах і виставках); digital-маркетинг (веб-сайт, SEO, контент-маркетинг у соцмережах, email-маркетинг, таргетована реклама); брендинг і мерчандайзинг (корпоративний стиль, сувенірна продукція, уніформа); партнерський маркетинг (спільні заходи з агрохолдингами, фермерськими спілками, органами місцевого самоврядування).

Цифрові маркетингові інструменти набувають дедалі більшого значення у просуванні аграрних закладів освіти. SMM (Social Media Marketing) – ведення сторінок у Facebook, Instagram, TikTok, YouTube з акцентом на контент, що демонструє сучасну матеріально-технічну базу, студентське і наукове життя та успіхи випускників у агробізнесі. SEO (Search Engine Optimization) забезпечує видимість сайту закладу при пошукових запитах потенційних абітурієнтів. Email-маркетинг дозволяє підтримувати зв'язок з потенційними студентами від першого звернення до зарахування. Google Ads і таргетинг у соцмережах дозволяють точно охоплювати цільову аудиторію (школярі та їхні батьки з сільських районів, жителі певного регіону).

Управління репутацією та брендом аграрного закладу освіти є стратегічним завданням, що реалізується через систему моніторингу інформаційного простору (відгуки на порталах «ВНЗ.ua», «DOU.ua», Google Reviews, публікації у соцмережах) і оперативного реагування на критику. Побудова довготривалих партнерських відносин з агробізнесом, місцевими органами влади та фермерськими спілками є ефективним маркетинговим інструментом: публічні позитивні відгуки авторитетних роботодавців формують довіру до закладу серед потенційних абітурієнтів.

Ключові поняття: комплекс маркетингу, SMM, SEO, email-маркетинг, digital-маркетинг, управління репутацією, партнерський маркетинг.

2. Методичні вказівки до практичного заняття

Рекомендовані методи: практикум із digital-маркетингу, аналіз реальних маркетингових кампаній, командне проектування.

Заняття розвиває практичні навички застосування конкретних маркетингових інструментів для просування аграрного закладу освіти в цифровому середовищі.

Приклади з практики:

Приклад (SMM-кампанія): Полтавська державна аграрна академія запустила в Instagram рубрику «Поле та лабораторія» – щотижневі короткі відео (Reels) про сучасне аграрне обладнання та дослідження. За 4 місяці кількість підписників зростає з 1 200 до 8 700, а кількість заявок від абітурієнтів – на 28%.

Приклад (профорієнтація як маркетинг): Херсонський ДАУ (нині у Кривому Розі) проводить щорічний виїзний «День аграрія у школі» – команда викладачів і студентів-волонтерів відвідує 30+ сільських шкіл регіону з інтерактивними презентаціями та мікроекспериментами. Конверсія – близько 8% учасників стають абітурієнтами.

Приклад (партнерський маркетинг коледжу): Бережанський агротехнічний інститут НАУ розмістив на підприємствах-партнерах інформаційні стенди «Тут проходять практику наші студенти» з QR-кодом на сайт вступникам. Ця кампанія забезпечила 15% додаткових заявок від дітей співробітників підприємств-партнерів.

Кейс для аналізу: «Маркетингова кампанія малого агроколеджу у конкурентному регіоні»

Золочівський фаховий агроколедж (Харківська обл., 220 студентів) конкурує з трьома аграрними ЗВО регіону, які мають більші бюджети на маркетинг. Директор виділила 50 000 грн на рік для маркетингових заходів і запитує у консультанта: які інструменти дадуть найбільший ефект за обмеженого бюджету?

Завдання до кейсу:

1. Розробіть оптимальний бюджетний маркетинговий план для цього коледжу на рік: перелік інструментів, їхні цілі, орієнтовна вартість і очікуваний ефект.
2. Визначте 2–3 конкурентних переваги коледжу, які можна ефективно просувати при обмеженому бюджеті.
3. Складіть контент-план для SMM-сторінок коледжу на 1 місяць (теми публікацій, формати, частота).

Практичні завдання:

1. Розробіть SEO-стратегію для сайту аграрного закладу освіти (перелік ключових слів, структура сайту, рекомендації щодо контенту).
2. Складіть сценарій email-розсилки для потенційних абітурієнтів фахового агроколеджу від першого контакту до зарахування (5–7 листів, тема, ключові меседжі).
3. Проведіть аудит реального маркетингового присутності одного аграрного закладу у соцмережах і надайте письмові рекомендації щодо вдосконалення.

3. Самостійна робота

Здобувачі самостійно розробляють маркетинговий інструментарій (3 сторінки) для обраного аграрного закладу освіти.

- Визначте та обґрунтуйте 3–5 ключових маркетингових інструментів для вашого обраного закладу.
- Складіть план digital-маркетингу закладу на 3 місяці.
- Запропонуйте систему моніторингу ефективності маркетингових заходів.

4. Питання для самоконтролю

1. Назвіть основні групи маркетингових інструментів у діяльності аграрного закладу освіти.
2. Що таке SMM і як він застосовується у просуванні аграрних закладів?
3. Поясніть сутність SEO та його значення для видимості аграрного ЗВО в інтернеті.
4. Як email-маркетинг допомагає у залученні та утриманні абітурієнтів?

5. Що таке управління репутацією і чому воно важливе для аграрного закладу?
6. Як побудувати ефективний партнерський маркетинг між аграрним закладом і агробізнесом?

5. Рекомендовані джерела

Маркетинг і логістика у становленні цифрової економіки України : монографія / Бочко О. Ю. та ін. Рівне—Львів: О. Зень, 2022. 309 с.

Ковшова І. О. Маркетинговий менеджмент: теорія, методологія, практика : монографія. Київ, 2018. 515 с.

Детермінанти сталого розвитку економіки : монографія / за ред. Храпкіної В. В. Київ: Інтерсервіс, 2019. 261 с.

Тема 8. Логістичний менеджмент в закладі аграрної освіти: організація й оптимізація логістичних процесів у сільському господарстві та аграрному бізнесі

Кількість годин: лекції – 1 год., практичні – 1 год., самостійна робота – 9 год.

1. Лекційний матеріал (короткий конспект)

Логістичний менеджмент у контексті аграрної освіти розглядається у двох взаємопов'язаних вимірах. Перший – управлінський: оптимізація матеріальних, інформаційних і фінансових потоків усередині аграрного закладу освіти (постачання навчального обладнання та агрохімікатів для НДГ, управління складом матеріальних ресурсів, логістика освітніх і наукових заходів). Другий – освітній: підготовка здобувачів до розуміння логістики як ключової функції агровиробництва й агробізнесу, оскільки майбутні менеджери АПК мають управляти складними логістичними ланцюгами від «поля до столу».

Специфіка логістики в аграрному секторі визначається: сезонністю (пікове навантаження на логістичну інфраструктуру під час збиральної кампанії); географічною розпорошеністю виробничих об'єктів (поля, елеватори, переробні підприємства); швидкопсувністю продукції (вимоги до температурних режимів, строків зберігання); залежністю від стану доріг і транспортної інфраструктури сільської місцевості; необхідністю інтеграції з міжнародними ланцюгами постачання (експорт зернових, олійних культур тощо).

Сучасні логістичні рішення для аграрного сектору, що повинні знати майбутні управлінці: ERP-системи (Enterprise Resource Planning) для планування ресурсів агропідприємства; SCM-системи (Supply Chain Management) для управління ланцюгом постачань; GPS-трекінг транспорту і сільгосптехніки; цифрові карти полів і системи точного землеробства; агродрони для моніторингу логістики польових операцій. Ці інструменти мають бути не лише вивчені теоретично, а й відпрацьовані практично у навчально-дослідних господарствах і на підприємствах-партнерах аграрних закладів освіти.

Ключові поняття: логістичний менеджмент, ланцюг постачань, ERP-системи, SCM, аграрна логістика, сезонність, точне землеробство.

2. Методичні вказівки до практичного заняття

Рекомендовані методи: лекція-практикум, аналіз логістичних ланцюгів, командне проектування.

Заняття формує базове розуміння логістики у аграрному секторі та навички аналізу логістичних процесів у навчальному господарстві аграрного закладу.

Приклади з практики:

Приклад (ERP в аграрному ЗВО): НУБіП України використовує ERP-систему «ІС:Підприємство Агро» для управління ресурсами навчально-дослідного господарства «Великоснітинське»: планування посівних кампаній, облік техніки й пально-мастильних матеріалів, управління кадрами НДГ.

Приклад (логістика збуту в освіті): Аграрний коледж НАУ в Немішаєво організував логістику збуту продукції свого навчального господарства через платформу Taksal – перший в Україні досвід e-commerce для освітньо-виробничого підрозділу. Дохід від реалізації продукції забезпечує 15% позабюджетних надходжень коледжу.

Приклад (логістика у ПТО): ДНЗ «Охтирський центр ПТО» налагодив логістику матеріально-технічного постачання навчальних майстерень через систему тендерних закупівель на платформі Prozorro: скорочення витрат на 18% порівняно з прямими закупівлями.

Кейс для аналізу: «Оптимізація логістики НДГ аграрного університету»

Навчально-дослідне господарство Харківського НАУ щороку зазнає збитків під час збиральної кампанії: орендована техніка подається із запізненням, через що 8–12% врожаю пшениці гине через несвоєчасне збирання. Аналіз виявив: НДГ не використовує жодних цифрових засобів планування, комунікація між агрономічною службою і транспортним відділом відбувається тільки телефоном, договори з орендодавцями техніки укладаються в останній момент.

Завдання до кейсу:

1. Визначте, які логістичні процеси в НДГ є найбільш вузькими місцями і чому.

2. Запропонуйте конкретний план оптимізації логістики збиральної кампанії НДГ із залученням цифрових інструментів.
3. Оцініть, які компетентності в галузі логістики мають отримати студенти під час практики в цьому НДГ, щоб бути готовими управляти подібними процесами у майбутньому.

Практичні завдання:

1. Побудуйте схему логістичного ланцюга «поле → елеватор → переробний завод → споживач» для умовного аграрного підприємства-партнера закладу освіти.
2. Визначте, які логістичні компетентності необхідні майбутньому директору аграрного закладу освіти для ефективного управління НДГ або виробничою базою коледжу.
3. Проаналізуйте можливості застосування SCM-системи в управлінні постачанням навчального обладнання та матеріалів для аграрного ЗВО.

3. Самостійна робота

Здобувачі готують розгорнуту аналітичну роботу (4 сторінки): «Логістичний менеджмент в аграрному закладі освіти та агровиробництві: теорія і практика».

- Охарактеризуйте специфіку логістики в аграрному секторі та її вплив на управління аграрним закладом освіти.
- Опишіть три сучасні ІТ-рішення для управління логістикою в агровиробництві.
- Розробіть пропозиції щодо оптимізації логістики матеріально-технічного постачання для умовного аграрного коледжу.

4. Питання для самоконтролю

1. Які особливості логістики в аграрному секторі відрізняють її від логістики в інших галузях?
2. Що таке ERP та SCM-системи і як вони використовуються в управлінні аграрним закладом?
3. Яку роль відіграє логістика в навчально-дослідному господарстві аграрного ЗВО?
4. Як сезонність аграрного виробництва впливає на організацію логістичних процесів?

5. Які логістичні компетентності необхідні майбутньому управлінцю аграрного закладу освіти?
6. Як цифрові технології (агродрони, GPS, платформи точного землеробства) змінюють аграрну логістику?

5. Рекомендовані джерела

Шумілова І. Ф. Логістичний менеджмент в аграрному закладі освіти. *Philosophy and Governance*. 2025. № 3(7). DOI: 10.70651/3041-248X/2025.3.06

Вплив сезонності на ефективність логістичних процесів в аграрному секторі. URL: <https://agrologistyka.in.ua>

Логістика майбутнього: ефективні рішення для торгівлі. КНТЕУ, 2024. URL: <https://knute.edu.ua/file/MzEyMQ==/9fc31b159d1bc95b6c8f8181d54dd19e.pdf>

Маркетинг і логістика у становленні цифрової економіки України : монографія / Бочко О. Ю. та ін. Рівне–Львів: О. Зень, 2022. 309 с.

3. ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ЕКЗАМЕНУ

Екзаменаційні білети формуються за принципом поєднання: 1 теоретичного питання з Модуля 1, 1 теоретичного питання з Модуля 2, 1 практичного завдання (аналіз управлінської ситуації або розроблення документа для конкретного типу аграрного закладу).

Модуль 1

1. Нормативно-правова база підготовки кадрів для АПК в Україні.
2. Система рівнів підготовки аграрних фахівців: ПТО, фахова передвища, вища освіта.
3. Дуальна освіта в аграрних закладах: сутність, форми, приклади.
4. Пріоритети державної освітньої політики у сфері аграрної освіти на 2022–2032 рр.
5. Виклики та антикризові управлінські рішення аграрних закладів освіти в умовах війни.
6. Роль аграрної освіти у забезпеченні продовольчої безпеки держави.
7. Міжнародна підтримка аграрної освіти України: програми, організації, результати.
8. Підходи до управління аграрним закладом освіти: порівняльний аналіз.
9. Принципи ефективного управління аграрним закладом освіти.
10. Специфіка управління аграрним закладом порівняно з неаграрним.
11. Навчально-дослідне господарство як управлінський феномен аграрного ЗВО.
12. Нова концепція вищої аграрної освіти: елементи, стратегічні цілі.
13. Агро 4.0 та STEM-підходи у підготовці аграрних фахівців.
14. Інноваційна екосистема «університет – агробізнес – влада – громада».

Модуль 2

15. Стратегічний менеджмент в аграрному закладі освіти: сутність і етапи.
16. SWOT-аналіз аграрного закладу освіти: методика і приклади.
17. Збалансована система показників (BSC) в управлінні аграрним ЗВО.
18. Стратегічні альтернативи для аграрних ЗВО і фахових коледжів.
19. Залучення стейкхолдерів до стратегічного планування аграрного закладу.
20. Маркетингове управління аграрним закладом освіти: сутність і функції.
21. Особливості ринку освітніх послуг аграрного профілю.
22. Брендинг і позиціонування аграрного закладу освіти.
23. CRM у маркетинговому управлінні аграрним закладом освіти.
24. Управління репутацією аграрного закладу освіти в цифровому середовищі.
25. Digital-маркетинг аграрного закладу освіти: інструменти і застосування.
26. SMM і контент-маркетинг у просуванні аграрних закладів освіти.

27. Партнерський маркетинг між аграрними закладами освіти та агробізнесом.
28. Логістичний менеджмент в аграрному секторі: специфіка та виклики.
29. ERP та SCM-системи в управлінні аграрним закладом і агровиробництвом.
30. Логістика навчально-дослідного господарства аграрного університету.
31. Сезонність агровиробництва як управлінський виклик аграрного закладу освіти.
32. Логістичні компетентності у підготовці майбутніх управлінців АПК.

4. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основні джерела

1. Вплив сезонності на ефективність логістичних процесів в аграрному секторі. Agrologistyka.in.ua. URL: <https://agrologistyka.in.ua>
2. Ніколаєнко С. М., Ніколаєнко М. С. Вища аграрна освіта в Україні: виклики часу. Вісник аграрної науки. 2021. № 12. С. 5–17.
3. Ніколаєнко С. М., Ніколаєнко М. С. Аграрна освіта в контексті реформування вищої школи України: сучасні виклики та тенденції в аграрному секторі. Вісник Національної академії педагогічних наук України. 2021. Т. 3, № 2. С. 1–12.
3. Костюк Р. В., Романов Р. О., Зінченко Г. К. Впровадження інноваційних технологій як шлях розвитку аграрного сектору України. DOI: 10.5281/zenodo.11621923
4. Управління закладом освіти : підручник / Немченко С. Г., Крижко В. В., Боднар О. С. та ін. 2-е вид. Бердянськ: БДПУ, 2022. 506 с.
5. Логістика майбутнього: ефективні рішення для торгівлі. КНТЕУ, 2024. URL: <https://knute.edu.ua/file/MzEyMQ==/9fc31b159d1bc95b6c8f8181d54dd19e.pdf>
6. Россоха В. В. Інноваційно-технологічне забезпечення розвитку сільського господарства : монографія. Київ: НЦ «Інститут аграрної економіки», 2023. 172 с.
7. Трансформація підходів в управлінні та маркетингу у постпандемічний період : монографія / за ред. Храпкіної В. В., Пічик К. В. Київ: Інтерсервіс, 2022. 282 с.
8. Маркетинг і логістика у становленні цифрової економіки України : монографія / Бочко О. Ю. та ін. Рівне–Львів: О. Зень, 2022. 309 с.
10. Лобас М. Г., Россоха В. В., Кутковецька Т. О. Ефективність використання виробничих ресурсів у садівництві : монографія. Київ: Інститут аграрної економіки, 2017. 198 с.
15. Освіта і педагогічна наука України і Польщі 2005–2024 : бібліографічний показник. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/744180>
16. Наукова бібліотека НУБіП України. URL: <https://nubip.edu.ua/structure/library>
17. Навчальний портал НУБіП України. URL: <https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=3375>
18. Електронний навчальний курс. URL: <https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=3363>

Додаткові джерела

1. Шумілова І. Ф. Логістичний менеджмент в аграрному закладі освіти. Philosophy and Governance. 2025. № 3(7). DOI: 10.70651/3041-248X/2025.3.06

2. Шумілова І. Ф. Стратегійний менеджмент та організаційне управління в аграрних закладах освіти. Публічне управління і політика. 2025. № 2(6). DOI: 10.70651/3041-2498/2025.2.05
3. Шумілова І. Ф. Місія сучасних університетів як суб'єктів економіки знань. Гуманітарні студії: педагогіка, психологія, філософія. 2023. Т. 14, № 3. С. 172–181.
4. Управління освітньою діяльністю : навч. посібник / Базелюк В. Г., Гречаник Н. І., Кубіцький С. О., Шумілова І. Ф. Ч. 1–2. К.: Міленіум, 2023. 638 с.
5. Шумілова І. Ф. Пріоритетні засади формування інноваційно-підприємницької компетентності майбутніх менеджерів освіти. Гуманітарні студії. 2023. Т. 14, № 4. С. 148–158.
6. Shumilova I., Kubitskiy S., Bazeliuk V. та ін. The system of forming the emotional and ethical competence of the future education manager. AD ALTA. 2023. Vol. 13, Iss. 2. P. 82–89.
7. Shumilova I., Prykhodkina N. та ін. The system of formation of educational environment for the professional training of future education managers. AD ALTA. 2024. Vol. 14, Iss. 2. P. 6–10.